

הרב אביגדור מילר זצ"ל

תורת אביגדור

פרשת ואתחנן

מלוא כל הארץ כבודו

מלהיבה את האדם וגורמת לליבו לפעום - זוהי "מחשבה", וזוהי המחשבה שה' רוצה מאיתנו. הלב הוא המקום שבו ניכרים האכפתיות והעניין של האדם בכל נושא.

אמור לי מה מאיץ את הלב שלך?

מאז מתן תורה עם ישראל יודע בלבו מה הם החיים באמת, הלב היהודי מתלהב רק מדברים אמיתיים שקורים לו בחיים. אומות העולם שלא יודעים את האמת הזו, מתלהבים מהבל וריק. דוגמא מחיי המעמד הנמוך והעני, המון רב גודש את האיציטדיון, היציעים מלאים בריקים ופוזזים. והנה כולם מתלהבים: ה"כוכב" שלהם חטף את הכדור! והנה הוא רץ עם הכדור לכיוון ה"שער", שירה אדירה בוקעת מפי הקהל הלא קדוש, הם מתרגשים ממש! עכשיו הוא מרים את רגלו ומתכונן לבעיטה הגדולה - כל החיות ביציע משתוללות באקסטזה! אולי אולי הכדור ייכנס לשער! והבהמה שבמגרש בועטת בכדור החשוב והוא אכן עף אל תוך השער! האיציטדיון כמעט מתפוצץ משאגות ההמון החוגג. ממה הם מתלהבים? הם מתלהבים מכלום. זהו בית משוגעים - בבית משוגעים מתלהבים מכלום.

עכשיו בואו נחליף את התפאורה: דוגמא מהחברה ה"גבוהה" שבוודאי הם מתלהבים מדברים חשובים יותר. נציץ לאולם ה"אופרה", או מרכז ה"תרבות" העולמי בתיאטרון בברודוויי. כרטיס כניסה לשם עולה מינימום חמש-מאות דולר. והם יושבים שם לבושים במיטב מחלצותיהם, ענודים בתכשיטיהם, מחייכים בנועם מזויף, והצלמים מתחרים ביניהם מי יצליח לתפוס תמונה מוצלחת יותר של הנוכחים המרוממים. ולמחרת הכל יופיע בעיתון: מי ישב איפה וליד מי, ומי ישב במושב היקר ביותר. אלה הדברים שמרגשים את ה"מעמד העליון". ברוך "שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם" מה מאיץ את הלב של יהודי? מחשבה על ידיעת ה' יתברך.

להקדיש זמן למחשבות

נחזור לפסוק שפתחנו בו, "והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים". הקב"ה מצווה אותנו כאן לרשום רושם עמוק בליבנו - מחשבתנו, ולחיות בפועל את העובדה שאין עוד מלבדו. להיות כל-כך מחוברים אליו במחשבה וברגש עד שלא נחשוב על שום דבר אחר. "והשבות אל לבבך". ולא די לחשוב פעם אחת או שתיים או שלוש, אלא באופן רצוף כל הזמן, כמו שנשמע מהמילה של "והשבות" שמשמעה השבה מתמדת שוב ושוב. למרות שכבר שמענו ואנו יודעים שאין עוד מלבדו, זה לא מספיק, אנחנו עדיין לא יודעים כלום! אין די בידיעה מעורפלת ששמענו מהרב'ה בחיידר מזמן, אלא חייבים לשנן ולחזור כל הזמן.

היום הגדול בהיסטוריה

מבין כל הניסים הגדולים שנעשו לישראל במשך ארבעים שנות המסע במדבר, מעמד מתן תורה מתנשא מעל כולם. החוויה העילאית של שמיעת קול ה' מדבר אלינו מתוך האש, וההכרה המוחלטת בייחודו ית' שזכינו אליה, לא היה להם אחר ורע בהיסטוריה. גם עתה איננו מפסיקים לייחל ליום בו "הוא ישמיענו ברחמי שנית", כמה אנו עורגים לשמוע שוב את קולו מדבר אלינו. והתשוקה לחוש את הוודאות המוחלטת במציאותנו - בוערת בעצמותינו.

בידיעה זו לא די, הרמב"ם כותב על מעמד מתן תורה שמצווה עלינו "וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה" (אגרת תימן). כלומר, מוטלת עלינו חובה לקבוע בלבבנו את מעמד הר סיני כמעמד המרומם ביותר מבין כל האירועים בהיסטוריה. דבר זה לא יקרה מעצמו; לשם כך עלינו לחשוב על מעמד מתן תורה כל הזמן! ומתי אנו עושים זאת? לצערנו, אף פעם לא! בחג השבועות, אמנם אנשים שומרי תו"מ עסוקים ב"חג השבועות", אבל מה עם תוכן החג? מה עם התבוננות במעמד מתן תורה עצמו וציוורו במחשבה? את זה לא עושים. למה? כי במשך השנה איננו מקיימים "גדלוהו על כל גדולה", איננו יוצרים אצלנו ציורים חיים של מעמד הר סיני, ואיננו מגדלים את המעמד מעל כל מה שנחשב אצלנו כגדול, ובלא ההכנה הזאת איך נעשה זאת פתאום כשבא החג?

להשיב אל הלב

אתם יודעים שבבית מדרשנו אנו נוהגים לדבר גם ברמה המעשית, אנחנו אוהבים להגיד רעיונות שאפשר לתרגם מיד לשיפור מעשי בעבודת ה'. נצטוונו בתורה שלא לשכוח את מעמד הר סיני, אז נשאל את עצמנו: מהי המטרה של זכירת מעמד הר סיני? התשובה אינה סוד, אלא היא פסוק מפורש: "אתה הראית לדעת [במעמד הר סיני] כי ה' הוא האלוקים... וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים כו" (דברים ד' ל"ה - ל"ט).

לפני שנתחיל, אני רוצה להזכיר לכם את מה שכבר אמרנו פעמים רבות: בלשון הקודש המילה "לב" פירושה - מחשבה בשכל שבמוח. ומדוע בכל זאת, כשאנו רוצים לומר מחשבה של השכל אנו אומרים "לב", הרי מקום המחשבה הוא בשכל שבמוח? כי לשון הקודש היא לשון אמת, ולהאמת אם אדם חושב מחשבה מופשטת במוחו, והלב - הרגש - לא משתתף בה, הוא חושב ולא אכפת לו, הלב שלו לא פועם מהר יותר בגללה - מחשבה זו אינה מחשבה אמיתית לפי התורה. מחשבת אדם אינה פעולה של השכל, רק מחשבה שנהיית חלק מהאדם היא מחשבה שלמה של האדם. אישיותו של האדם נמדדת על-פי הדברים שמלהיבים אותו, אם הלב מתרגש משהו ופועם מהר יותר בגללו - הרי זה סימן שדבר זה הוא חלק ממנו, בזה האדם מונח. אם המחשבה

משבר כלכלי. מעכשיו, חשוב לו שיהיה לו מספיק כסף בבנק, ושתהיה לו פנסיה טובה, ופוליסות ביטוח מקיפות וכו'. ברגע שנקבע במוחו חשיבותו של החוסן הכלכלי והוא השיב את הדבר אל לבו, הוא לעולם לא יסיח דעתו מהעניין. הוא מחפש עבודה או מתכנן חופשה, קונה מכונת כביסה או אוכל ארוחה, אפילו סתם כשהולך ברחוב – תמיד ה"חוסן" נמצא במוחו, והוא גורם המשפיע על כל החלטותיו ומניע את מעשיו.

תפקידנו בעולם הוא להפוך את הקב"ה ואת תורתו לחלק בלתי נפרד ממארג המחשבה שלנו, שיהיו ממש חלק מאיתנו, עד שלא נצמד צעד אחד בחיינו בלעדיהם.

הרעיון הראשון בתורה

הנה דוגמה אחת: הדבר הראשון שהקב"ה מספר לנו בתורה הוא: "בראשית ברא אלוקים". לפני כן לא היה כלום: לא יסודות, לא חומרים, לא אנרגיה ולא חלל או זמן, כל המציאות המוכרת לנו היתה "אין". ואז – "ויאמר אלוקים יהי!" מהמילה "יהי" נברא כל היקום.

אם נרגיל את עצמנו לחשוב על-פי הלימוד הראשון שהתורה מלמדתנו, אם נקדיש את המחשבה שלנו לתובנה הזו – חיינו יהיו שונים לחלוטין. בכל דבר בו נסתכל נראה את ה'. הרי "מלא כל הארץ כבודו" אין הכוונה לאיזו הילה מסתורית שאיננו רואים, אלא שבכל מקום בעולם שבו נסתכל נראה אותו, כי "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" (תהילים לג, ו). השמש, השמים וכל העולם כולו אינם אלא התגלמות של דבר ה'.

כששותלים רעיונות כאלו בלב, ומשקים אותם ע"י חזרה במחשבה שוב ושוב – המח מקבל כיוון חדש של מחשבה, שמהדהד ומשפיע אפילו יותר מאותו חוסן כלכלי מהמשל.

הדיבר הראשון

*עכשיו אינני הולך לדבר איתכם על "מידת חסידות", אלא על העיקרון הבסיסי ביותר של היהדות. על הדיבר הראשון מעשרת הדיברות "אנכי ה' אלקיך". מה דובר אלינו בדיבר זה "אנכי ה' אלקיך"? תחשוב את מחשבות ה' אלקיך! כשחושבים את המחשבות של הקב"ה מקיימים "אנכי ה' אלקיך". אה, לא ידעתם את זה! מה חשבתם שהכוונה ב"אנכי ה' אלקיך"? הכוונה היא "הוי דומה לו!" תהיו כמוני, אומר לנו הקב"ה, תחשבו כמוני! תחשבו את מה שאני חושב.

ומה הם מחשבותיו של הקב"ה? התשובה אינה מוחבאת באיזה ספר קבלה. ודאי "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיה נה, ח), מחשבותינו לעולם לא יהיו מחשבותיו של הקב"ה ממש. אבל הקב"ה גילה לנו מהם מחשבותיו ודעותיו הנוגעות אלינו, וזוהי התורה. כל התורה היא דעתו ומחשבתו של הקב"ה. ובכל

והמשמעות המעשית של זה היא שאנו צריכים להתחיל להקדיש זמן לנושא של ה' הוא האלוקים". נצטרך לחשוב על הקב"ה ולהקדיש לנושא את מוחנו, עד שזה יהיה מרכז חיינו. ליבנו צריך להפוך להיות לב של ה', מלא כולו בידעיה שה' הוא האחד והיחיד והוא כל חיינו, ואין שום משמעות לשום דבר אחר.

לחשוב על ה' בתפילה

כל ימינו בעוה"ז עלינו להתלמד לשתול במוחנו מחשבות על הקב"ה. לא רק בשעת התפילה – אם כי גם אז מי שיצליח לחשוב על ה' – הרי זה הישג גדול. מצער לומר זאת, אבל רוב האנשים לא חושבים על הקב"ה אפילו בתפילה! ואין זה פלא גדול, בקצב שמתפללים אי אפשר לחשוב על כלום, אפילו לא על פירוש המילים. אבל אנחנו מדברים עכשיו על הרבה יותר מזה, לחשוב על ה' בכל רגע אפשרי! "והשבות".

ישנן הרבה "תמונות" שעלינו ליצור במחשבתנו, לפתח אותן ולייקר אותן. לחיות במחשבה. אך קודם כל צריך לדעת מה לחשוב, ודבר זה צריך ללמוד מפי רב מתאים. מי שלא למד עניין זה מרב ולא למד את הספרים המתאימים, אין לו אפילו את הזרעים שיוכלו לצמוח לכדי קיום נכון של מצוות "והשבות", אין לו עם מה לעבוד. אנו צריכים "מודלים", דוגמאות של צורת החשיבה שעלינו לסגל לעצמנו.

ה' לנגדי

מה הכוונה לדעתכם "לחשוב שה' הוא האלוקים בשמים ובארץ"? האם זו איזושהי מחשבה מעורפלת ושטחית על ה' אולי המכוון הוא לחשוב על "שמו"? אדם אחד אמר לי פעם ששמו של הקב"ה נמצא לפניו כל הזמן. הוא כל הזמן מצייר לעצמו את אותיות הוי"ה. אבל לא זו הכוונה! צריך לחשוב עליו, לא על שמו.

תשאלו: איך אפשר לחשוב על הקב"ה כל הזמן? אנחנו אנשים נורמליים, ולכל בן-אדם נורמלי יש המון מחשבות בראש בכל רגע נתון. איך אפשר לומר שחייבים לחשוב כל הזמן רק מחשבה אחת?

התשובה היא, שאם אדם משתדל לקיים "והשבות אל לבבך" ע"י מחשבה בכל רגע אפשרי על הקב"ה, הרי הוא מרגיל את עצמו בצורת מחשבה חדשה על כל העולם, הוא מתחיל לראות את הכל דרך עיני ה' כביכול. ואז ה' נמצא במחשבתו באופן אוטומטי, בלי שיצטרך לכך מאמץ מודע.

שויתי כלכלה לנגדי תמיד

אתן לכם משל: אדם אחד למד כלכלה, והתוודע לחשיבות העניין של יצירת "חוסן כלכלי" שתתן לו יכולת לשרוד גם במצבי

* מתוך ספר שערי אורה (ח"א) – ועדים מאת רבינו זצ"ל (עמוד לח):

...ובאמת, זה נכלל במצוה הראשונה של העשרת הדברות, שהיא המצוה של אנכי ה' אלקיך, וזהו גם עיקר הקיום של מצוה זו, שהיא מצות האמונה. שהנה מהו כונת הפסוק, ומה נתחדש להם בדיבור הזה, הלא בני ישראל שעמדו בהר סיני ויצאו ממצרים כבר ראו והכירו היטב כי ה' הוא האלקים. אלא הכוונה היה שתדעו מי אני כדי שתקחו את ה"אנכי" לדוגמה וסמל, להשכיל ולהבין כל מה שניתן להבין אודותיו כפי מה שאני מגלה לך, וזאת תהיה לך הוראה אל מה להתדמות, וזהו הדרך לקיים מצות האמונה באמת. והעיקר של ה"אנכי" לגבינו הריהו מחשבותיו יתברך, ואם כן בזה שחושב כמו שה' חושב ומתדמה להקב"ה הרי בזה הוא מקיים המצוה של אנכי ה' אלקיך.

הקב"ה מסתכל עלי

סיפר רבינו שבהיותו לומד בסלבודקא, נסע פעם ל'בית המוסר' שייסד רבי ישראל זצ"ל מסלנט בקאוונא, וישב שם כשעתיים ולמד מוסר בהתפעלות. ואמר, על מה התבוננתי אז - כל הזמן התבוננתי בדבר אחד: הקב"ה מסתכל עלי. ואמר שאותו היום היה מהימים הכי תועלתיים בחייו.

פעם הזמין בחור צעיר לאכול בביתו פת שחרית, הרבנית הכינה את הארוחה ויצאה מהבית, ונשאר הבחור לבדו עם רבינו. בזמן הארוחה הרגיש הבחור מהנהגתו של רבינו, ומאופן ישיבתו על הכסא בצורה בלתי נוחה, שעוד מישהו נמצא אתם בבית ואינם לבד. הבחור נפחד קצת מזה שנמצא אתם מישהו שאינו נראה לו, והסתכל אנה ואנה לראות מי הוא זה שנמצא אתם, ובתמימותו שאל האם יש פה מישהו אחר? השיב לו רבינו ברצינות גדולה, איננו לבד!! הקב"ה מסתכל עלינו.

שיהיה לנו "לב טוב". ודאי ה' רוצה שיהיה לנו לב טוב, אבל לא זה הוא עומק המאמר הזה. כבר הסברנו שבלשון הקודש "לב" היינו המחשבה, השכל. ה' רוצה את השכל שלנו יותר מכל דבר אחר! כלשון הפסוק (משלי כג, כו) "תנה בני לבך לי", מלא את ראשך במחשבותיי. הוא לא רוצה רק קיום טכני של התורה, אלא את הרעיונות והאידיאלים שלה.

בספר חובות הלבבות יש שער "חשבון הנפש", שכולו עוסק רק במחשבות. הוא נותן שם שלושים "תרגילי מחשבה". שימו לב לתרגיל הראשון, אתם ודאי תופתעו: מודה אני לך ה' על שאיני פיסת מתכת או עץ, אלא עשית אותי אדם חי. בראת אותי יש - מאין". זהו הדבר הראשון שמלמדנו החובות-הלבבות לחשוב עליו. אני מסתכל עליכם עכשיו, ולא רואה שום תגובה. כולכם יושבים כאן מחוסרי הבעה, אני לא שומע ה' לדברים. שום ה'! וזה בגלל שמעולם לא הרגלתם את עצמכם לחשוב. תרגלו את המחשבה הזאת, רק כך משתפרים.

מי אני?

תרגלו תרגיל כזה: פעם, הייתי רק מינרלים. זה מה שהייתם. קצת מים בענן, או שלג על האדמה. קצת עפר, אבל בעיקר - כשמונים אחוזים - אויר ומים, וגם קצת קרני-שמש. ונחשוב: "אני כ"כ מודה לך ה', כמה קרני-שמש יש בעולם; אבל רובם לא הופכים לבן-אדם. אתה בורא עולם לקחת קצת מזה וקצת מים, אויר ועפר, ויצרת אותי מהם! ועל כך תודתי נתונה לך, בוראי". בפעם הבאה שתראו מקור מים, הביטו בהם ודעו, שדורות של אנשים יכולים להיווצר ממים אלה. קשה להאמין?! כי אף פעם איננו חושבים על עניינים אלו למרות חשיבותם. "והשבות" הוא דבר שדורש עמל.

אף אחד לא חושב בכיוון הזה. אם נכניס את הרעיון הזה עמוק לתוך הראש שלנו, יהיה לנו "מונופול" על זה. נהיה אנשים "מיוחדים". זהו הראשון מתוך שלושים תרגילי מחשבה שכתב רבינו ה"חובות הלבבות", אדם גדול ומחנך גדול. כדאי לנסות... אולי אתם חושבים שקצת מצחיק להודות לה' על דבר כזה, "אם היה שולח לי איזה סכום כסף נחמד - מילא, אבל על זה אני צריך להודות"?! אם כך, ה' אומר: אולי אתה רוצה לחזור להיות אויר ומים? לא, אתה מעוניין להישאר כמו שאתה. אז תגיד תודה.

פעם שאנו חושבים מחשבות על פי התורה על כל דבר שהוא, אנו מקיימים את מצוות "אנכי ה' אלוקיך" - לחשוב כמו שהוא חושב, המופיעה בפרשתנו.

אכילת מן 3000 - שנה

אתן לכם עוד דוגמא: המן שאכלנו במדבר! התורה מצווה אותנו לא לשכוח את נתינת המן, אלא לזכור אותו תמיד. המן הוא שיעור לאנושות לדורותיה שהקב"ה הוא המספק מחיה לאדם. לכן ה' ציווה לקחת צנצנת מן ולשמור אותה "למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר" (שמות טז, לבג), ועי"ז נזכור מי באמת נותן לנו את מזוננו. "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח, ג).

כשאנו יושבים לאכול ארוחה, היתכן שלא נחשוב אפילו לרגע מי הוא זה שנתן לנו את האוכל? היעלה על הדעת שיום אחרי יום לא נקדיש אפילו דקת מחשבה על עניין המן?! אנו מפספסים את כל העניין של אוכל! כל עסק המזון והאכילה הוא נס אחד גדול.

כל ארוחה - הזדמנות

אם נהפוך את עניין המן לחלק משכלנו - הרגשת לבנו, כל החיים שלנו יתהפכו! הרי לא כל יום תשעה באב, אנו אוכלים כמה פעמים בכל יום. ואפילו כשאנינו אוכלים, אנחנו רואים מזון סביבנו כל הזמן. אם נשיב אל הלב ע"י מחשבות חוזרות ונשנות ונחרוט בראשנו את המסר של המן, אזי כל העולם יתמלא בנוכחותו של ה'. רואים עולם גדול, שכולו ניזון מה'!

נדרשת לזה עבודה רבה והתרגלות, אבל אין לנו ברירה. אם רוצים להצליח בעולם הזה, חייבים להשקיע ביצירת "שכל של תורה". ומי שחושב תמיד על ה' הוא מחובר באמת אל ה' ודבק בו, ועליו נאמר "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" (דברים ד, ד).

כולם רוצים סגולות

גם ברגעים אלו שאני מדבר איתכם, אני רואה שהרבה מהשומעים לא מתחברים לדברים כלל. לא בשביל הפרומקייט הזה הם באו לכאן. הם רוצים לשמוע משהו קונקרטי, משהו פרקטי. תן לנו איזו סגולה, משהו מעשי. אם הייתי אומר להם, נגיד, שאם אשתך בחודש התשיעי ואתה רוצה שתהיה לה לידה קלה - תעשה "פתיחת הארון", ואז תהיה לה לידה קלה. זה משהו למעשה! את זה אנשים ירוצו מיד לעשות! אבל אם פתחת את הארון והראש שלך נשאר סגור, הלב שלך נשאר אטום, אז מה עשית?! מה השגת?!

אני אומר לכם דבר שאולי הוא נשמע לא כ"כ פרקטי, אבל אין חשוב ממנו. פי אלף יותר חשוב מ"פתיחה". לעשות "פתיחה" לראש! מחשבה קבועה אחת, שינוי כלשהו בדפוס החשיבה - שווים לאין ערוך יותר מכל סגולה.

תנה בני לבך לי

זה מה שה' רוצה! כולם יודעים ש"רחמנא ליבא בעי" (סנהדרין קו:), אבל לא כולם מבינים זאת. חושבים שהכוונה שה' רוצה

אשרי איש שלא ישכח

רבינו ה' רגיל לספר מה ששמע אודות הגאון ר' לוי יצחק זצ"ל מברדיטשוב שפעם באמצע התפילה שלח את הגבאי להכריז: על כל אחד ואחד מוטל חיוב לזכור עכשיו שיש רבש"ע. והיינו שיתכן היא שיעסוק כל היום בתורה ובתפלה, ואעפ"כ, אם לא ישים דעתו לזכור, ישכח לגמרי את הרבש"ע.

במסיבת פורים הקדים ואמר שגם בפורים אין להסיח דעתו מהקב"ה. ואמר שמורו ורבו הגרי"א שר זצ"ל מסלבודקא היה אומר כי בשעת ריקידה במסיבת פורים, בכל הכאה עם רגלו יכה בלבבו עוד הרגשה באמונה.

המח לדברים הכי פחות חשובים בחיים. אין שום אפשרות לחשוב על הקב"ה מבלי להקדיש לזה זמן. הכלי היקר ביותר של האדם - השכל - אסור וקשור באזיקים של טרדות הזמן, ואם לא יחתוך את הקשרים ויסיר את הטרדות, הוא לעולם לא יצליח להשתמש בשכלו לדברים שלהם הוא נועד, והרי השכל הוא המפתח היחיד להצלחה.

בני עניים

זה מה שחז"ל מלמדים אותנו במסכת נדרים (פא): "שלחו מתם, הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה". כשמגיעים נערים עניים לשיבה - יש לקבלם בשמחה ובזרועות פתוחות, למרות שאבותיהם אינם תורמים הרבה למוסד, כי דווקא מהם יצאו גדולי תורה. למה דווקא הם? אומר הר"ן שם: "שאיין להם עסק אחר". הנערים העשירים עסוקים באופניים המשוכללים ובשעונים היקרים שלהם, אבל לבחור העני אין את העומס הזה על הראש. אין לו על מה לבזבז זמן, אז הוא יושב ולומד כל היום. כשאני הייתי ילד, לכל חבריי היו אופניים, אבל לי לא היו אופניים. ובזמן שהם רכבו על אופניהם אני ישבתי בבית-הכנסת ולמדתי. ולא הפסדתי מכך! מי שאין לו דברים אחרים על הראש הוא זה שיצליח למלאות את מוחו במחשבות קדושות ואלוקיות.

עלינו לנסות ככל יכולתנו להיות כמו ה"בני עניים". גם אם אתה במקרה עשיר, "בני עניים" צריך להיות המודל שלך. זה לא אומר שצריך להיות עני, ייתכן שה' בירך אותך בממון רב, אבל עליך להשתדל לחיות בתוך ביתך, והכי חשוב בתוך מחשבתך - כמו עני, עם כמה שפחות מותרות. להעמיס על הראש כמה שפחות.

מטבעות מגואטמלה

אדם שיש לו, נאמר, אוסף של מטבעות מכל העולם. כל פעם שמגיע אורח לביתו הוא מוציא את האוסף ומראה לו: הנה, זה מטבע מאנגליה וזה מגיברלטר, זה מהודו וזה מגואטמלה. האוסף הזה הוא "מטען חורג" על המח, עומס מיותר. למה צריך דבר כזה בראש? יש מספיק רעיונות נעלים לאסוף אל תוך הראש, מספיק דברים חשובים להעסיק בהם את המחשבה.

יש מי שיש לו אוסף של בולים; יש כאלה שאוהבים טבע. אין כל חסרון בטבע, להיפך: דיברנו כמה פעמים במקום זה על כך שהטבע הוא כלי נהדר לשכלול ושיפור השכל. אבל להתעסק בטבע לשם טבע, כתחביב גרידא - זו תוספת מיותרת של עומס על המחשבה.

אמרנו עכשיו שהקב"ה יצר אותנו מקרני-שמש. זה לא הכל, קרני אור השמש שהגיעו ממנה לכאן מרחק של כ-150,000,000 ק"מ, במהירות של 330,000 ק"מ בשנייה. לקח לאור כ-8 דקות להגיע מהשמש לכאן. קרני השמש פגעו בצמח ירוק, הפכו לחומר הנקרא "כלורופיל", שהפך לדגן, שהפך לבשר אם בהמה אכלה אותו, שנאכל על ידינו ונהיה חלק ממנו.

אם נלך ברחוב ונחשוב: תודה לך ה' שאיני כלורופיל, ואיני קמח, ואיני קרן אור. אתה בוראי עשית אותי מאפס, ואיני יכול לשכוח זאת, אלא אני חושב על כך כל הזמן. אם נעשה כך הרי נהיה אחד מני אלף, אחד מני מאה אלף! די בזה כדי להיות אדם "גדול".

מחשבה על העתיד והעבר

ועוד דבר: חייבים לחשוב על עולם-הבא! איך ייתכן שלעולם-הבא לא יהיה מקום גדול במחשבה? וגם על המשיח צריך לחשוב, "צפית לישועה"? תהיה אחת השאלות הגדולות שנישאל כשנגיע למעלה. (שבת לא).

וצריך לחשוב גם על הגיהנום. זהו אחד הדברים המשפיעים ביותר על האדם. צריך שתהיה לנו תמונה בראש על הגיהנום תמיד. העובדה שאנשים בקושי חושבים על הגיהנום היא טרגדיה, כי לעבור את החיים עם הגיהנום בראש זה משנה לטובה לגמרי את כל החיים. יצירת תמונה של הגיהנום בראש היא עסק משתלם ביותר, כי כמה שיותר נחשוב עליו כאן, פחות נרגיש אותו שם.

ויציאת מצרים! כל יום צריך להזכיר לעצמנו שה' הוציאנו ממצרים כדי שנעבדנו. "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים" (במדבר טו, א). ולא מספיק רק לקרוא את זה בקריאת-שמע, זה לא "והשבות אל לבבך"! והשבות פירושו שוב ושוב, עמוק אל תוך המחשבה. כל פעם שחושבים על כך הדברים חודרים עוד שכבה פנימה יותר, וכך מחדירים את הדברים יותר ויותר לעומק התודעה.

במה משקיעים זמן

כל מה שאנו דורשים כאן דורש זמן, והזמן הוא תמיד התירוץ הגדול, המלכודת הגדולה של העולם הזה. ניקח כדוגמא אדם שעובד לפרנסתו כל היום, ובלילה יוצא לבית-המדרש ולומד קצת גמרא, אבל אין לו זמן לעוד דברים, אין לו זמן להשקיע ב"והשבות אל לבבך". והוא מרוצה מעצמו, הוא יהודי טוב. אבל צריך לדעת ש"עד כאן דבריו של היצר הרע".

מה באמת הפירוש "אין לי זמן"? אין לי זמן בשביל הקב"ה. אבל לשמוע חדשות יש לו זמן! ולקרוא עיתונים יש לו זמן, ולטפל בגינה שלו יש לו את כל הזמן שבעולם. מה הבעיה? הרי זה עיתון כשר, וספר מתח כשר גלאט-גלאט! אבל צריך לדעת שבאמת זה "טריף", כי ככל שמתעניינים ביותר דברים ועסוקים בהם, כך יש פחות מקום בשביל הקב"ה.

אדם שכל מוצש"ק צריך לבקר קרובים אחרים, וכל יום של חופש מהעבודה חייב להכנס לרכב ולצאת עם המשפחה, וכל ערב הוא עסוק במשהו אחר - זו התאבדות מן הסוג הגרוע ביותר, כי הוא מאבד את השכל שלו לדעת. מלבד בזבוז הזמן, הדברים האלה תופסים את הראש וכובלים את השכל, ומשעבדים את

זה העסק שלנו בחיים, להשיב אל הלב, לפתח את השכל. העובדה שכל-כך הרבה אנשים אינם מנצלים את החיים לדברים האמיתיים היא אסון גדול, וזה בגלל שאינם מבינים מהי תכלית החיים. והקב"ה אומר לנו "אל תבזבזו את חייכם, תנה בני לבך לי, אני רוצה דווקא את השכל שלכם, שיהיה שייך לי!" רחמנא ליבא בעי. נמלא את מוחנו באוצרות של תורה ואלוקות, וכך נהיה שלו לנצח.

שבת שלום!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה דעתו של הרב על הבחירות בישראל, על ימין מול שמאל?

תשובה:

אני חייב לומר לך, האמת היא שקבוצת אנשים שהם ימין-שמאל לא קיימים בכלל. רק קבוצת אנשים אחת קיימת יהודים שומרי מצוות התורה.

יבוא יום שהקב"ה יגלה את ספר ההיסטוריה של עם-ישראל, "אליהו כותב והקב"ה חותם" (קידושין ע.). ואם תסתכל במפתח הערכים של הספר הזה, ותחפש מי מוזכר בו, תראה שאין ליכוד ואין עבודה, הם לא מוזכרים כלל. לא נתניהו ולא בן-גוריון.

ההיסטוריה של עם-ישראל נכתבת בידי שומרי התורה, הם אלה שעושים היסטוריה. אלה שמגדלים משפחות על אדני התורה, האבות והאמהות - הם כותבים את ההיסטוריה שלנו. הם יהיו בספר של הקב"ה. לא רק גדולי ישראל יהיו שם, לא רק הם כתובים בספר; אלא "יד כל אדם בו", כל צדיק וצדיקה שמגדלים ילדים בדרך ה' יוזכרו בספר הזה. והספר יהיה כתוב היטב - אליהו הנביא יודע לכתוב. אבל הליכוד והעבודה - לא יוזכרו שם כלל.

יש שחושבים שאם לא מוזכר בספר אודות רפורמי פלוני או ציוני פלמוני, אז חסר מהספר משהו מההיסטוריה היהודית. לא! אנשים כאלה אלה הם סתם 'תאונות היסטוריות', טרגדיות שאין להם מקום להיזכר. אל תדאגו, הקב"ה יטפל בהם היטב, יש לו תוכניות בשבילם, וכל אחד מהם יקבל את המגיע לו. אבל הם לא חלק מההיסטוריה שלנו. מאד חשוב להיות בספר הזה, מי שלא יהיה ישאל "למה ניגרע", אנחנו רוצים גם! אנחנו לא רוצים להיגרע, אז בואו נדאג להתנהג באופן שנהיה ראויים להיות בספר הזה.

משה רבינו היה מוכן להקריב הכל בשביל עם-ישראל, ושיא המסירות-נפש שלו היה "מחני נא מספרך". הוא ידע שלהימחק מספר ההיסטוריה של עם-ישראל זה איום ונורא.

מי שרוצה להיות "אוהב ישראל", צריך לאהוב את שומרי התורה, לאהוב את "עמו" של הקב"ה עם ישראל, ולא את "עם" ישראל. זו הבחנה חשובה. אם נאהב את אוהבי ה' ככל יכלתנו, נזכה להיכתב נזכה גם אנחנו להיכתב בספר שלו.

המאבק על המח

הקב"ה ציוונו לאהוב אותו "בכל לבבך" (דברים ו, ה), בכל מחשבותינו. פירוש הדבר הוא שעלינו לפנות כמה שיותר מקום במוחנו למענו. אם נמלא את זמננו ומוחנו בשטויות, כשנרצה להתחיל במלאכה הגדולה של "והשבות אל לבבך" ולהחזיר ערכים של תורה במוחנו, תתפתח בתוכנו תחרות בלתי רצויה: הערכים האלה יגלו את המציאות שאין להם היכן להיות, אין מקום בראש! הכל עמוס במחשבות של קטנות, כגון חדשות, מריבות, כסף, מותרות. אי-אפשר לקיים "והשבות" במצב כזה.

ידידי, הדרך להצלחה היא "והשבות"! רבינו יונה בשערי-תשובה (שער ג'ז) כותב שאחת המעלות הגדולות היא "ההתבוננות במעלות ה', שנאמר והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים", ודוד אמר (תהלים י"ד ב') ה' משמים השקיף על בני-אדם לראות היש משכיל דורש את אלוקים". הקב"ה משקיף עלינו ברגעים אלה ממש! לראות אם אנו חושבים מחשבות של "ה' הוא האלוקים".

כל אחד יכול

כמובן -בני-אדם אנחנו, ועלינו לגדל משפחה, וגם ללמוד גמרא, וללמוד הלכה; ברור שדברים אלה תופסים את רוב מחשבותינו, ובצדק. אבל עניין זה של גדלות המחשבה - הרי הוא פתוח לכולם; אבות ואימהות, בנים ובנות, בני-תורה ובעלי-בתים. אין הבדל בין אישה העובדת במטבח לאיש עסקים במשרד, או אברך ככולל.

לא צריך אפילו למצוא בשביל זה מקום להתבודד בו ולחשוב בעניינים הנשגבים הנ"ל, על-אף שהתבודדות עם ה' היא דבר נפלא, ואפשר דרכה להגיע לפסגות גבוהות. אפשר לקיים "והשבות" בלי לשנות דבר מסדר-היום. המחשבות נודדות כל הזמן: כשאוכלים, כשהולכים ברחוב, כשמדברים עם אנשים; אבל הרבה פעמים אנו שוכחים מה' לחלוטין. אפשר לחשוב מחשבה אחת כשאוכלים, עוד אחת בדרך לעבודה. אפשר להתרגל לחשוב על הקב"ה כל היום, אם רק נקדיש לעניין קצת מאמץ.

וישנם אין-סוף דברים לחשוב עליהם! אפשר לבנות מערכת שלמה של מחשבות אודות ה': כשאני הולך ברחוב פלוני - אנשום עמוק, ואתבונן בתערובת המדויקת של הגזים השונים שנכנסים לתוכי ומחיים אותי; ומתחנת-האוטובוס הזו עד סוף הרחוב אחשוב על הגהנום. כשעוברים על-יד הסופר - מתבוננים איך כל האוכל הזה ירד לנו מן השמים ע"י הגשם, ממש כמו המן במדבר. כך מקיימים והשבות: כל רחוב - מחשבה חדשה; דרגה חדשה בהשבה אל הלב.

להקשיב להקלטות

מי שרוצה להצליח בזה, יצטרך להכין את עצמו. תרומתי הצנועה לעניין היא השיחות המוקלטות; מי שאין לו אפשרות טובה יותר שישמע אותם שוב ושוב, וייתן להם לחלחל למוחו עד שיהפכו לחלק מדרך החשיבה שלו. ואז הוא יראה שהוא מתחיל לפתח מחשבות מקוריות משלו, כפי השיעור שהרגיל את עצמו לחשוב בדרכים שלמדנו כאן. ואם יש לכם מקורות טובים יותר ללימוד זה, כגון ספרים או רבנים גדולים ממני, עוד יותר טוב.